

15496

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Факультет романо-германської філології

Кафедра граматики англійської мови

Дипломна робота

бакалавра

на тему: «Взаємозалежність контролю емоцій та вживання модальних дієслів»

«The Interrelation of Emotional Control and the Usage of Modal Verbs»

Виконала: студентка денної форми навчання

напряму підготовки 6.020303 Філологія

Зутнер Наталія Михайлівна

Керівник к.філол.н., ст. викл. Карпенко М.Ю.

Рецензент к.філол.н., доц. Бігунова Н.О.

Рекомендовано до захисту:

протокол засідання кафедри

№ 14 від 15.05.2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № 80 від 22.06.17

Оцінка добре / С / 83

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Карпенко О.Ю.

Голова ЕК

Колегаєва І.М.

Одеса – 2017

429494

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦІЙ ТА ЇХНІХ ЛІНГВАЛЬНИХ ПРОЯВІВ.....	6
1.1. Емоції як елемент особистості.....	6
1.2. Культурні і гендерні особливості проявів емоцій в мовленні	15
1.3. Вербальне вираження емоцій на різних рівнях мови.....	20
РОЗДІЛ 2. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЕМОЦІЙ У РОМАНІ ДЖЕЙН ОСТІН «ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ»	29
2.1. Групи лексики для мовної репрезентації емоцій у романі Дж.Остін «Гордість і упередження»	29
2.2. Модальність та засоби її вираження в англійській мові	33
2.3. Лінгвальні засоби вираження контролю емоційного стану.....	44
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51
SUMMARY.....	63

ВСТУП

В англійській національній літературі XIX–XX ст. значне місце належить романам Джейн Остін, сприйняття яких сьогодні важливо в руслі морально-філософського змісту. Твори письменниці органічно вписуються в соціокультурний та літературний контекст часу, відігравши визначну роль не тільки у формуванні «жіночої прози» вікторіанської епохи, але й у формуванні прози, звернутої до загальнолюдських цінностей.

У романі Дж.Остін «Гордість і упередження» сутність стереотипів, утілення типових персонажів, їхніх дій, стану та емоцій реалізується не тільки за допомогою звернення письменниці до певних проблем, але й також за допомогою численних мовних засобів.

Основним питанням при проведенні дослідження стало вивчення засобів, які передають суб'єктивну емоційність, дають змогу прослідити можливість та засоби контролю емоцій на мовленнєвому рівні.

Слід зазначити, що вербальне вираження емоцій в художній літературі привенуло увагу науковців досить недавно, у зв'язку з чим деякі лінгвальні аспекти цієї теми є недостатньо розробленими, що зумовлює **актуальність** роботи. **Матеріалом** дослідження слугував роман Джейн Остін «Гордість і упередження» як твір, який яскраво передає культуру вікторіанської Англії, у тому числі тенденцію англійців до утримання емоційних реакцій.

Об'єктом дослідження є мовленнєві прояви контролю емоційного стану мовця. **Предметом** дослідження є вплив контролю емоцій на вживання модальних дієслів у творі Джейн Остін «Гордість і упередження».

Метою дослідження є вивчення взаємозалежності контролю емоцій мовця та особливостей вживання модальних дієслів у творі Джейн Остін «Гордість і упередження».

Відповідно до визначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати дослідження з тематики роботи;

- охарактеризувати низку проблем існуючої лінгвістики емоцій;
- з'ясувати представленість у творі «Гордість і упередження» мовних засобів, що виражають емоції;
- охарактеризувати категорію модальності та загальну характеристику модальних дієслів у контексті прояву емоцій;
- дослідити використання модальних дієслів в аспекті взаємозалежності їхнього вживання та контролю емоцій;

Теоретико-методологічною основою роботи стали дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців з теорії питання: зокрема, дослідження в галузі загальної психології та психології емоцій З.Фрейда [40], К.Ізарда [16], А.Р.Лурії [21], С.Л.Рубінштейна [32], П.Екмана [48]; дослідження в галузі лінгвістики та, зокрема, лінгвістики емоцій, таких вчених, як Ш.Баллі [2], В.В.Віноградов [5], В.І.Шаховський [43], І.Р.Гальперін [8]. Тема дипломної роботи обумовила залучення досліджень категорії модальності (В.В.Віноградов [5], В.Т.Дрібнюк [13], В.Н.Мещеряков [24] та ін.), засобів вираження емоцій в англійській мові (І.Мац [23], В.І.Озюменко [26], А.С.Підлісна [27]) та ін.

При виконанні роботи використовувались такі загальнонаукові **методи**, як аналіз, синтез, описовий та таксонімічний. Було також використано елементи таких спеціальних лінгвістичних методів, як дискурс-аналіз та прагматичний аналіз. При проведенні розрахунків було також використано кількісний метод.

Структура роботи обумовлена її метою та завданнями. Робота складається з вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. У першому розділі викладено теоретичні положення дослідження, які стосуються проблематики емоцій та «емоцій в мові». У другому розділі розглядаються категорія модальності, модальні дієслова, та досліджується роман Джейн Остін «Гордість і упередження» з точки зору

своєрідності використання автором засобів вираження емоцій та контролю над ними за допомогою модальних дієслів.

Наприкінці роботи, в висновках, підкреслюється роль досліджуваних мовних засобів для літературного втілення англійською письменницею Джейн Остін суб'єктивної емоційності.

Список використаних джерел складається з 53 позицій, 27 з яких – іноземними мовами.

ВИСНОВКИ

Емоції є невід'ємною складовою психології людини, що відбивається в усіх сферах її діяльності та духовного життя. В даній роботі розглянуто загальну характеристику емоцій як особистісних утворювань, проаналізовано «чоловічий» та «жіночий» емоційний досвід як відображення певних соціальних факторів, простежено вербальне вираження емоцій на різних рівнях мови та засоби контролю емоційної поведінки на мовленнєвому рівні.

Визначення емоції як переживання людиною у даний момент свого ставлення до чого-небудь (до наявної або майбутньої ситуації, до інших людей, до самого себе і т.п.) обумовило необхідність певного опису видів емоцій.

Наведена в роботі підсумкова таблиця класифікації фундаментальних емоцій базується на зробленому в ході дипломного дослідження аналізі наукових праць провідних науковців в галузі психології емоцій.

В дипломному дослідженні висвітлено вербальне вираження емоцій на різних рівнях мови: фонетичному, лексичному і синтаксичному. Особливу увагу приділено дослідженню емоцій на лексичному рівні, аналізу лексичних одиниць що виражають позитивні та негативні емоції.

В роботі представлено використання в романі емотивів-виразників за 8 фундаментальними емоційними станами, а саме такі частини мови, як іменники, прикметники, дієслова, прислівники.

В роботі встановлено численні мовні засоби, за допомогою яких реалізується утілення типових персонажів, їхніх дій, стану та емоцій в романі «Гордість і упередження». Мовні та мовленнєві засоби в романі Дж.Остін сприяють відображенню емоцій за всіма видами їхньої типології, що включає вісім фундаментальних емоційних станів, а саме: радість, довіру, страх, здивування, сум, відразу, гнів, настороженість. Крім того, вони не тільки віддзеркалюють особистісні якості персонажів роману, але й

здебільшого є відображенням суспільно-значущих встановлених норм поведінки окремої особи в конкретному суспільному оточенні. В роботі охарактеризовано «чоловічий» та «жіночий» емоційний досвід як відображення соціальних факторів сучасності.

Вербальне вираження емоцій на різних рівнях мови виокремлює три групи засобів представлення емоцій – мовні, текстові та дискурсивні, що повною мірою відображає емоції, почуття та чуттєву оцінку об'єкту. В роботі простежена представленість в романі мовних засобів, що виражають емоції, з'ясована емотивність усіх мовних рівнів: фонетичного, морфологічного, лексичного та синтаксичного.

На лексичному рівні для мовної репрезентації емоцій представлена лексика, що називає емоції, лексика, що описує емоції та лексика, що виражає емоції. Зроблений аналіз лексичних емотивів-виразників – іменників, прикметників, прислівників та дієслів – продемонстрував перевагу одиниць негативного забарвлення, що обумовлено ставленням автора до описуваного середовища та оточення головної героїні.

Особливу увагу в дипломній роботі приділено такій мовній категорії, як модальність, та дослідженню модальних дієслів в аспекті опису прояву та контролю емоцій персонажами роману Дж.Остен «Гордість та упередження».

Загальний висновок про те, що мовна категорія модальності відбиває два типи логіко-граматичних зв'язків, а саме, відношення змісту речення до об'єктивної дійсності та ставлення мовця до змісту речення (висловлення), обумовив виокремлення «об'єктивної» та «суб'єктивної» модальності. В роботі зроблено висновок щодо відображення засобами модальності соціолекту та ідіолекту як статусної індикації мовлення.

В дипломній роботі охарактеризовано категорію модальності та подано загальну характеристику модальних дієслів, які в подальшому розглядаються як граматичні маркери соціального статусу особи. Приклади

використання модальних дієслів в аспекті взаємозалежності їхнього вживання та контролю емоцій підкреслюють яскраво виражене суспільно-соціальне забарвлення мовлення персонажів роману, що підтверджується аналізом опрацьованого в ході дипломного дослідження мовленнєвого масиву реплік персонажів.

З'ясовано, що притаманна мові англійської аристократії висока модальність повною мірою втілюється в мовленні персонажів роману Джейн Остен «Гордість та упередження». Але вживання модальних дієслів обумовлено не тільки належністю конкретної особи до певного соціального прошарку, але й її гендерними та особистісними характеристиками, в тому числі, пов'язано із особистими здатністю та бажанням контролювати емоції не тільки згідно з інтелектуальним рівнем, але й з усвідомленим місцем на соціальних сходах суспільства. Застосування в романі Дж.Остін таких мовних універсалій, як сарказм, відображає встановлені та затребувані суспільством норми прикриття героями роману своїх емоцій.

Таким чином, використання письменницею Дж.Остін розмаїття мовних засобів для вираження емоцій, в тому числі, передана нею висока модальність мови англійської аристократії з частотним вживанням модальних дієслів, сприяє, по-перше, розкриттю характерів персонажів роману «Гордість і упередження», а по-друге, більш повному розумінню описуваних авторкою соціальних верств англійського суспільства кінця XVIII–початку XIX ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Науково-критична література

1. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоции в русском языке / Л. Г. Бабенко. — Свердловск: Изд-во Урал.ун-та, 1989. — 184 с.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли; [пер. с третьего фр. изд. Т. В. Вентцель; редакция, вступ. статья и примеч. Р. А. Будагова]. — М.: Изд-во Иностранной литературы, 1955. — 416 с. С. 56–59
3. Белянин В. П. Основы психолингвистической диагностики: модели мира в литературе / В. П. Белянин. — М.: Тривола, 2000. — 248 с.
4. Бистров Я. В., Шуляр С. Р. Інтерпретація гендерних стереотипів у тексті роману Джейн Остін «Гордість і упередження» / Я. В. Бистров, С. Р. Шуляр // Вісник Запорізького національного університету. Зб. наукових статей. Філологічні науки. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2009, № 2. — С. 8–11.
5. Виноградов В. В. Исследования по русской грамматике. Избранные труды. / В. В. Виноградов. — М.: Наука, 1975. — 558 с.
6. Витт Н. Эмоциональная регуляция речевого поведения при общении / Н. Витт // Вопросы психологии (науковий журнал). / редкол.: Смирнов А. А. (гол. ред.) [та ін.] — М.: 1981, № 4, с. 60–69.
7. Воронина О. А. Философия пола [2-е изд., перераб. и доп.] / О. А. Воронина // [Философия: Учебник / Под ред. В. Д. Губина]. — М.: Русское слово, 2000. — 395 с.
8. Гальперин И. Стилистика английского языка [2-е изд., испр. и доп.] / И. Р. Гальперин. — М.: Высшая школа, 1977. — 334 с.
9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. — Изд. 6-е. — М.: УРСС Эдиториал, 2008. — 144 с.
10. Гончарук М. До проблеми поняття «емоція» у лінгвістиці. / Марина Гончарук // Актуальні проблеми романо-германської філології та

- прикладної лінгвістики (науковий журнал). — Чернівці: Вид. Черн. нац.ун-ту, 2012, № 1. — с.30-39.
11. Грановська Р.М. Березная И.Я. Интуиция и искусственный интеллект / Р.М.Грановская, И.Я.Березная. — Л.: Изд-во Ленингр.ун-та, 1991. — 269 с.
 12. Демурова Н. Джейн Остен и ее роман «Гордость и предубеждение» / [Электронный ресурс] Нина Демурова — Режим доступа: <http://www.apropospage.ru/osten/ost2.html>
 13. Дрібнюк В.Т. Категорія суб'єктивної модальності: дис...канд.філол.наук: 10.02.04 / Віра Тарасівна Дрібнюк. — Чернівці, 2015. — 20 с. [Электронный ресурс] — Режим доступа: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-in/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=REF_EX&P21DBN=REF&S21CNR=20&Z21ID=
 14. Дружинин В. Н. Психология. Учебник для гуманитарных вузов. / По общ.ред.В.Н.Дружинина. — СПб.: Питер, 2001. — 656 с.
 15. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка / И.П.Иванова, В.В.Бурлакова, Г.Г. Почепцов — М.: Высш. школа, 1981. — 265 с.
 16. Изард К. Эмоции человека: (Пер с англ.) / Под ред. Л. Я. Гозманя, М. С. Егоровой; Вступит. сл. А. Е. Ольшанниковой / К. Изард. — М.: Изд- во МГУ, 1980. — 439 с.
 17. Изард К. Психология эмоций / К.Изард. — СПб: Питер, 1999. — 464 с.
 18. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання / А.А.Калита. — К.: КДЛУ, 2001. — 351 с.
 19. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. — М.: ИТДГК Гнозис, 2002. — 332 с.
 20. Краснова Т.И. Субъектность – модальность (материалы активной грамматики) / Т.И.Краснова. — СПб: ГУЭФ, 2002. — 189 с.

21. Лурия А. Р. Лекции по общей психологии / А.Р.Лурия. — СПб.: Питер, 2006. — 320 с.
22. Маслова В. А. Лингвокультурология: учебное пособие [для студ.высш. учеб.заведений] / Валентина Авраамовна Маслова. — М.: Академия, 2001. — 208 с.
23. Мац І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови) [Електронний ресурс] / І.Мац // Вісник Житомирського держ.педуніверситету. — 2003. — № 11. — С.181–183. —Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/8294/97/>
24. Мещеряков В.Н. Модальность текста / В.Н. Мещеряков // Филологические науки. Вопросы теории и практики. — 2001. — № 4. — С. 99–105.
25. Озюменко В.И. Модальность и эмоции в английском языке — [Электронный ресурс] / В.И.Озюменко // Вестник РУДН. Сер.: Русский и иностранные языки: методика их преподавания. — 2007. — № 3. — С.92–98. — Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/modalnost-i-emotsii-v-angliyskom-yazyke#ixzz4fjA5MNXt>
26. Озюменко В.И. Выражение эмоций грамматическими средствами в английском дискурсе. [Электронный ресурс] / В.И.Озюменко // Вестник РУДН. Сер.: Русский и иностранные языки: методика их преподавания. — 2015. — № 1. — С.126–143. — Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/vyrazhenie-emotsiy-grammaticheskimi-sredstvami-angliyskogo-yazyka>
27. Підлісна А.С. Способи вираження можливості в англomовному художньому дискурсі. [Текст] [Електронний ресурс] / А.С.Підлісна // Суми, СумДУ. — 2012. — Ч.1. — С. 55–57. — Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26185/1/Pidlisna%20.pdf>
28. Попович Ю.А. Відтворення маркерів соціального статусу літературного персонажа в перекладі (на матеріалі українських

- перекладів британських художніх творів XIX століття: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.16. / Юлія Олексіївна Попович. — К, 2017. — 242 с. Дисертація: текст та інтертекст [Електронний ресурс] / Ю.А.Попович. // Київський нац.лінгвістичний університет: Перекладознавство. — Режим доступу: [www.kspu.edu/filedownload.ashx/ попович _ дисертація.doc?id =23814f4a-ba2c...](http://www.kspu.edu/filedownload.ashx/попович_дисертація.doc?id=23814f4a-ba2c...)
29. Поспелов Г.Н. Введение в литературоведение: [Учебник для филологических специальностей университетов] / Г.Н.Поспелов, П.А.Николаев, И.Ф.Волков и др.; под. ред..Г.Поспелова. — М.: Высш. шк. — 3-е изд. — 1988. — 528 с.
30. Разуванова, Ю.Г. Мовні засоби вираження емоційного стану радості (на матеріалі твору Сомерсета Моема «Театр») [Текст] [Електронний ресурс] / Ю.Г. Разуванова // — Суми: СумДУ, 2013. — С.119–123. — Режим доступу: <http://www.essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30575>
31. Ралдугіна К.О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія [Електронний ресурс] / К.О.Ралдугіна // Вісник Запорізького нац.ун. Сер.: Філологічні науки. — 2008. — № 1. — С.156–160. — Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf
32. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. — СПб: Питер, 2002. — 720 с.
33. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. — Полтава: Довкілля, 2006. — 716 с.
34. Симонов П.В. Эмоциональный мозг / П.В.Симонов. — М.: НАУКА, 1981. — 167 с.
35. Скрипченко О.В. Загальна психологія. / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук. — К.: Либідь, 2012. — 464 с.
36. Сучасна українська літературна мова / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко,

- Н. Я. Грипас та ін./ [підручник / за ред. М. Я. Плющ]. — К.: Вища школа, 1994. — 414 с.
37. Танцоров И. В. Деньги или любовь. Жертвы половой войны. Сер.: Психология [Электронный ресурс] /И.В.Танцоров.— М.: Алгоритм, 2011. — 320 с. — Режим доступа: <http://www.rulit.me/books/dengi-ili-lyubov-zhertvy-polovoj-vojni-read-332621-28.html>
38. Трофімов Ю.Л. Психологія: підручник / Ю.Л.Трофімов. — К.: Либідь, 2008. — 560 с.
39. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции 1-15 / З.Фрейд. — М.: Наука, 1999. — 384 с.
40. Фрейд З. Некоторые психологические особенности анатомического различия полов [Текст и интертекст] [Электронный ресурс] — Режим доступа: [gender_differences.zip – ZIP archive, unpacked size 973 122 bytes](#)
41. Фрейд З. Основные психологические теории в психоанализе. Очерк истории психоанализа / З.Фрейд. — СПб.: Алетейя, 1998. — 254 с.
42. Фрейд З. Психология бессознательного / З.Фрейд. — СПб.: Питер, 2010. — 242 с.
43. Шаховский В.И. Значение и эмотивная валентность единиц языка и речи / В.И. Шаховский // [Электронный ресурс] Вопросы языкознания. — 1984. — № 6. — С. 97–104. — Режим доступа: tverlingua.ru/archive/011/3_2_11.htm
44. Шаховский В.И. Язык и эмоции / В.И.Шаховский. — Волгоград: Перемена, 1995. — 241 с.
45. Шаховский В. Лингвистическая теория эмоций / В.Шаховский. — М.: Гнозис, 2008. — 416 с.
46. Шаховской В.И. О роли эмоций в речи /В.И.Шаховский // Вопросы психологии. — 1991. — № 6 — с.111–116.

47. Шинкарук В. Д. Особливості реченневих структур з емоційно-оцінними значеннями / В.Д.Шинкарук. — К.: КНУ — *Studia lingvistica*, 2011. № 5, ч.2. — С.29–37.
48. Экман П. Психология эмоций. Я знаю, что ты чувствуешь / П.Экман. — М.: Питер, 2011. — 336 с.
49. Язык и мир его носителя: социолингвистика и культурология Сб.статей. — М.: МАЛЬП, 1995. — 231 с.
50. Янковский С. Барьеры в общении. Механизмы психологической защиты. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://psihdocs.ru/tema-bareeri-v-obshenii-mehanizmi-psihologicheskoy-zashiti-ne.html>

Словники

51. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С.Ахманова. — М.: Либроком, 2010. — 569 с.
52. Новий англо-український та українсько-англійський словник. — Х.: Промінь, 2013. — 576 с.

Джерела матеріалу

53. Jane Austen. *Pride and Prejudice* / Austen Jane. — СПб.: КАРО, 2009. — 480 с.

